

Український день в Пряшеві

5 грудня 2025 року було відкрито Генеральне консульство України

П'ятницю, 5 грудня 2025 року, можна було б назвати українським днем в Пряшеві. В той день після 11 років перерви знову було відкрито Генеральне консульство України. В той же день відбулось відкриття меморіальної дошки, яка нагадує, що в Пряшеві перебував український філософ, поет і педагог Григорій Сковорода. В Словацько-українському культурному та інформаційному центрі було офіційно відкрито суботню українську школу.

Церемонія відкриття Генерального консульства України відбулась за участю міністра закордонних справ і європейських питань СР Юрая Бланара (Smer) та міністра закордонних справ України Андрія Сибіги, який сказав, що консульство відновлює свою діяльність після 11-річної перерви і відзначив важливість підтримки української громади та її ідентичності. У церемонії відкриття взяли участь Надзвичайний і Повноважний посол України в СР Мирослав Кастрян, голова Пряшівського самоуправного краю Мілан Маєрський, представники

ності. Це також визнання ролі Словащини, ролі вашої країни. З самого початку ви стоїте поруч з нами під час жорстокої російської агресії проти України. Ви відкрили свої домівки і свої серця для наших людей. Ми дуже це цінуємо, і це дійсно неоціненний внесок з вашого боку», – зазначив А. Сибіга і додав: «Сьогодні в Пряшівському краї проживає близько 40 000 українських громадян, це велика кількість. Для України одним із пріоритетів є забезпечення прав наших співгромадян, надання їм необхідних послуг. Це також є новим пунктом взаємо-

змінюється, у нас в Словащині проживає приблизно 160 000 або 170 000 українців», – зазначив Ю. Бланар.

Генеральне консульство в Пряшеві функціонувало до 2014 року. Відновлення його діяльності, на думку міністра, є доказом того, що українська сторона дбає про своїх громадян, які проживають в Словащині, а також є доказом того, що Словацька Республіка хоче подбати і створити хороші умови для громадян України, які проживають в Словащині. (Адреса Генерального консульства: Šarišská 1, 080 01 Prešov). За словами А. Сибіги, Генерального консула буде призначено пізніше.

Під час зустрічі міністрів закордонних справ Словащини та України перед будинком Генерального консульства України в Пряшеві.

ше, хоч діяльність консульства вже розпочинається цими днями.

«Генеральне консульство буде своїм чином також контролювати разом з нашим консульством в Ужгороді виконання всіх проєктів, про які ми домовилися в рамках дорожньої карти», – пояснив глава словацького дипломатичного відомства.

За його словами, Україна зараз найбільше потребує стабільного миру. «Словацька Республіка, так само як і наші колеги з Європейського Союзу, підтримує мирні зусилля, хоча ми знаємо, що це буде важко, але це єдиний шлях, як зупинити безглузде вбивство і знову почати будувати мирний час в

(Продовження на 2 стор.)

На фото (зліва): Юрай Бланар, Андрій Сибіга, Мирослав Кастрян.

Кошицького самоуправного краю, приматор Пряшева Франтішек Ольга, віцеприматор міста Пряшів Петро Крайняк, почесний консул України в СР Станіслав Обицький, голова ЦР СРУСР Павло Богдан, голова Спільки українських письменників Словащини Іван Яцканин, директорка Інституту україністики Пряшівського університету доц. Ярміла Кредатусова, PhD., директор Основної школи і Гімназії ім. Т. Шевченка з українською мовою навчання в Пряшеві Ігор Андрейчак, наукові та освітні діячі, українські волонтери, журналісти.

«Ми відкриваємо це Генеральне консульство в складній ситуації, коли російська агресія проти України триває, і те, що ми робимо – нашу оборону – ми робимо для спільного європейського дому, а не тільки для себе. Український народ захищає спільні європейські цін-

дії між нашими двома країнами», – зазначив А. Сибіга.

Міністр закордонних справ та європейських питань Юрай Бланар у своїй промові висловив солідарність із стражданням українським народом. Він запевнив А. Сибігу, що Словацька Республіка завжди буде пам'ятати про страждання українців і, як і досі, докладе максимум зусиль, щоб їм допомогти.

«Після того, як Російська Федерація напала на Україну, словаки відкрили свої обійми, і в перший період через Словацьчину пройшло понад 2 000 000 біженців з України. Багато хто з них вирішив залишитися в Словащині, і словаки з великим серцем надали їм свої домівки, щоб вони могли розміститися і пережити цей важкий період у більш-менш гідних умовах. Тільки в Пряшівському краї проживає 40 000 українців, але за статистикою, яка постійно

ЦЕНТРАЛЬНА РАДА СРУСР

оцінила діяльність організації в 2025 році
IX з'їзд СРУСР скликано на 12 вересня 2026 року

В суботу, 6 грудня 2025 року, в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві відбулось восьме засідання Центральної ради СРУСР. На сьогоднішній день членську базу згуртовують регіональні організації в Бардіїві, Гуменному, Кошицях, Пряшеві, Старій Любовні, Свиднику. Приємно констатувати, що Центральна рада зійшлась на засіданні майже в повному складі. Позитивні зрушення настали особливо в Сніні, де проходить популярна культурна подія - «Щедрий вечір, добрий вечір». Нове дихання одержав Фестиваль духовної пісні, який участю закордонних хорів набув міжнародний характер і своїм духовним розміром приязно сприймається віруючими східної візантійської традиції.

Перед початком роботи Центральної ради Союзу члени хвилиною мовчання вшанували пам'ять членів організації Івана Лаби, Івана Сидора та Левка Довговича, які відійшли у вічність у другому півріччі 2025 року.

На програмі першої частини засідання був Звіт про діяльність Президії ЦР СРУСР та доповідь про діяльність СРУСР від 7-го засідання ЦР СРУСР, яку виголосив голова організації Павло Богдан. В другій частині на обговоренні Центральної ради був Календар центральних акцій в 2026 році та підготовка IX з'їзду Союзу. Перед з'їздом у всіх організаціях пройдуть звітно-виборні збори, а згодом регіональні конференції, які оцінять діяльність організацій і оберуть делегатів IX з'їзду за наперед встановленим ключем у відповідності до кількості членської бази.

Після обговорення матеріалів, пред'явлених Центральній раді, і заслухання доповіді Центральної ради СРУСР констатувала, що діяльність організації проходить у згоді з Статутом організації та в інтенціях висновків VIII з'їзду СРУСР.

На завершення засідання Центральної ради Союзу схвалила доповідь про діяльність СРУСР у 2025 році, Календар центральних акцій СРУСР на 2026 рік, ключ виборів делегатів IX з'їзду

Доповідь про СРУСР від 7-го засідання СРУСР зачитав голова організації Павло Богдан.

СРУСР. Одночасно Центральна рада СРУСР постановила:

На основі Календаря центральних акцій Союзу на 2026 рік готувати умови для їх прове-

дення на рівні Центральної ради і регіональних рад СРУСР.

Знайти можливості фінансового забезпечення участі членів регіональних рад Союзу в центральних акціях Союзу.

Центральна рада СРУСР скликає IX з'їзд Союзу русинів-українців СР на суботу, 12 вересня 2026 року.

За результатами роботи Центральної ради СРУСР можна зробити такі висновки: Союз русинів-українців СРУСР на сучасну пору – єдина репрезентативна організація, компетенції якої не може замінити ні одна з нині існуючих організацій в Словащині. Проте невідкладним завданням є приводити до праці молодих людей, які продовжували б напрацювання організації в попередні роки.

–мі–

Частина членів Центральної ради СРУСР під час роботи.

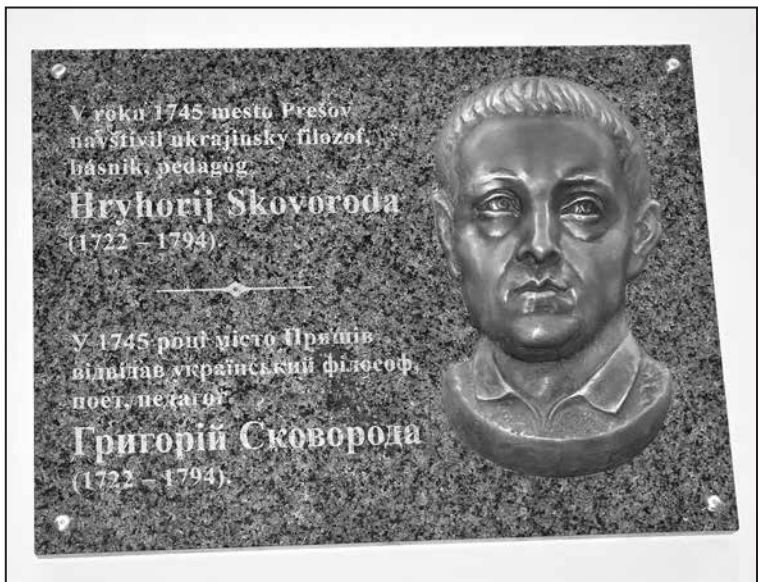
З Різдвом Христовим і Новим роком!
Редакція газети «Нове життя» щиро вітає читачів
газети з Новим роком та Різдвом Христовим!
Бажаємо Вам і Вашим родинам міцного здоров'я,
злагоди і любові.
Христос Рождается! – Славимо Його!
Редакція газети «Нове життя»

Частина представників установ і організацій українців Словаччини.

Меморіальну дошку відкрили Андрій Сибіга і Франтішек Ольга.

Меморіальна дошка нагадує, що у 1745 році місто Пряшів відвідав Григорій Сковорода.

Український день в Пряшеві

(Продовження з 1 стор.)

Європі, але перш за все в Україні, тому що вона цього потребує найбільше», - додав Ю. Бланар.

Потішив присутніх високим стандартом перекладу виступів Ю. Бланара та А. Сибіги з словацької мови на українську і з української на словацьку перекладач Ярослав Джоґаник.

Згодом в будинку Генерального консульства України відбулась зустріч А. Сибіги з місцевою українською громадою. В ході бесіди, яку вів Мирослав Кастрян, виступив Павло Богдан, який, крім іншого, наголосив на тому, що Словацько-український культурний та інформаційний центр в Пряшеві було відкрито на основі рішення міжурядової словацько-української комісії, проте так і не було остаточно вирішено питання фінансування будинку. В рамках зустрічі виступили журналістка, голова Кошицької РР СРУСР Людмила Гар'яньська, Ігор Андрейчак, Станіслав Обіцький, українські волонтери. У зустрічі взяли участь також журналісти, представники українських масмедіа Словаччини. Бесіда пройшла в теплій і щирій атмосфері. Міністр висловив підтримку зусиллям автотонної української громади Словаччини, спрямованому на збереження мови, культури та національної ідентичності.

Згодом на одній з центральних вулиць Пряшева – Флоріановій – на північному фасаді Міського уряду було відкрито меморіальну дошку (робота українського скульптора, заслуженого художника України Богдана Коржа), яка сучасній і наступним генераціям буде нагадувати, що місто у 1745 році відвідав видатний український філософ, поет і педагог Григорій Савич Сковорода (1722 – 1794). З ініціативою встановлення меморіальної дошки вийшов особисто голова Спілки українських письменників Словаччини, прозаїк і перекладач Іван Яцканин. До речі, український літературний журнал «Дукля»,

який видає Спілка українських письменників Словаччини, публікував цінні матеріали з питань перебування Григорія Сковорода на теренах Словаччини, головним чином в Бардієві, Пряшеві, Кошицях.

Життєвий і творчий шлях Григорія Сковорода під час відкриття меморіальної дошки наблизив А. Сибіга. У свою чергу, приматор міста Франтішек Ольга висловив переконання, що меморіальна дошка буде нагадувати пряшівчанам постать великого українського філософа.

На завершення перебування в Пряшеві А. Сибіга відвідав Словацько-український культурний та інформаційний центр в Пряшеві, де офіційно було відкрито суботню українську шко-

лу «Українські студії Пряшів», в якій навчаються діти українських біженців. Павло Богдан передав міністрові книжкові видання, серед них «Краєзнавчий словник русинів-українців», свіжі номери газети «Нове життя» та інші видання.

Андрій Сибіга відвідав Словацько-українського культурного та інформаційного центру не просто «оцінив», а активно підтримував ініціативи, спрямовані на зміцнення та збереження української ідентичності автотонних українців у Пряшеві та регіоні, розглядаючи це як важливу частину двосторонніх відносин та культурної дипломатії.

Мирослав ІЛЮК.
Фото автора.

На фото (зліва): Іван Тужеляк (Ужгород), скульптор Богдан Корж (Ужгород), художній фотограф і видавець Ладислав Цупер.

Під час зустрічі з міністром в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі Павло Богдан вручив йому книжкові видання СРУСР.

«Миколай, ти до нас завітай!»

Під такою назвою 7 грудня відбулося театралізоване свято української громади міста Пряшів у Словацько-українському культурно-інформаційному центрі. Школа вихідного дня «Українські студії» м. Пряшів за підтримки Союзу русинів-українців Словацької Республіки організувала казкове свято для дітлахів з України, які під час війни опинилися в Словаччині.

Театралізовану програму підготували діти – учні театрального класу під керівництвом викладачки Олени Кравченко. Казкова історія Святого

Миколая, його помічників – ангелів, а також бешкетників – чортенят була цікавою для всіх глядачів у залі, незалежно від віку.

Програма була наповнена віршами, танцями та піснями, які дуже старанно виконували юні актори. Деяким із них було всього п'ять років, і вони впер-

ше вийшли на сцену перед глядачами. Діти впоралися зі своїм хвилюванням і продемонстрували свої таланти.

Звісно, був і сам Святий Миколай – у виконанні найстаршого учня класу Максима Шаповаленка. Він виглядав дуже переконливо. Малеча була у захваті від можливості доторкнутися й сфотографуватися зі справжнім Миколаєм.

Подарунки отримали всі діти в залі та артисти, а після вистави всі разом вирушили ласувати смаколиками за «солодкий стіл». Найочікуваніше свято українських дітей пройшло весело, насичено та з великою кількістю подарунків.

Миколай, ти до нас завітай і в наступному році – будемо з нетерпінням чекати зустрічі!

-ок-

Дитинство, що закінчилось у 14 років

Левко Довгович народився в Ужгороді, у родині греко-католицького священника, який у 1944 році, рятуючись від радянських репресій, утік до Чехословаччини.

Після війни юний Левко став учасником підпільної групи, яка розповсюджувала листівки з гаслами «Смерть Сталіну!» та «Смерть комунізму!». У лютому 1950 року чотирнадцятирічного хлопця заарештували, звинуватили в «українському націоналізмі» та засудили до 10 років таборів і позбавлення громадянських прав.

Згодом були малолітня колонія на Білому морі, втеча через власноруч викопаний шести-метровий тунель, повторний арешт, новий вирок, участь у Воркутинському повстанні й кривавий розстріл, який він дивом пережив. Саме в таборах він отримав номер, що стане назвою його книги – 2А 424.

Згодом він пройшов через багато радянських в'язниць і таборів ГУЛАГу – щонайменше чотирнадцять-шістнадцять «зон», де провів загалом близько шести з половиною років.

«Під час ув'язнення усвідомив свою приналежність»

У таборах юний в'язень не зламався – там він відкрив у собі диригента. Серед його «вчителів» були відомі музиканти – головний диригент Одеського оперного театру Леонід Іщенко, солісти зі Львова та Ленінграда, режисери естонських театрів, які теж стали політв'язнями.

За Левком Довговичем

Пішов із життя Левко (Леонід) Довгович / Levko Dohovych (29 вересня 1935, Ужгород – 5 грудня 2025, Кошиці) – український хормейстер, колишній політв'язень сталінських таборів, багаторічний керівник Українського народного хору «Карпати» в Кошицях, один із духовних лідерів українців Словаччини та Європи. Для української громади Кошиць, Закарпаття й усієї діаспори це втрата людини, яка прожила ХХ століття «зсердини» – від ГУЛАГу до керівництва Європейським конгресом українців, і ніколи не зрадила ні Україну, ні свою віру в людину.

Разом із ними він створював табірні хори й ансамблі, грав на кларнеті та скрипці, диригував чоловічим хором, навіть ставив вистави за Шевченком.

Про той час він напише у спогадах: «...під час ув'язнення усвідомив свою приналежність й життєве прямування».

І ще одна його фраза, яка багато говорить про силу характеру: «Якби мене запитали, як я хотів би прожити своє життя знову, я сказав би: саме так, як прожив – із Сибіром».

Його молодий протест проти диктатури він пояснював просто і дуже по-дитячому чесно: «Молодь завжди має більш революційні погляди, тому ми протестували».

Від політв'язня до маестро й лідера діаспори

Після звільнення у 1956 році, вже з двостороннім туберкульозом, Левка відпускають під поруки рідних до Ужгорода. Він екстерном закінчує музичне училище, а невдовзі напівлегально виїжджає до Чехословаччини, де возз'єднується з батьком.

У Празі він працює фізично, паралельно закінчує музичну консерваторію (клас диригування), здобуває фах зубного

техніка, стає диригентом українського хору в Празі.

Згодом переїжджає до Пряшева й на схід Словаччини, де працює з українськими колективами – Піддуклянським українським народним ансамблем, ансамблем «Весна», хором «Ластівка», греко-католицькими хорами. У 1970-х комуністична влада забороняє йому працювати з молоддю та українськими хорами – він 15 років змушений заробляти на будівництві, але не полишає культурну й громадську діяльність.

У 1985 році в Кошицях Левко Довгович створює Український народний хор «Карпати», який за десятиліття стане візитівкою українців Словаччини, висту-

патиме у Словаччині, Австрії, Бельгії, Польщі, Угорщині й в Україні.

Він є не лише хормейстером, а й організатором Міжнародних фестивалів духовної пісні візантійського обряду, невтомним наставником молоді, одним із провідників «Пласту» у Словаччині, почесним головою Крайової пластової старшини.

Українська справа в Європі

Ім'я Левка Довговича добре знає й на рівні світового українства. Був він віцепрезидентом Світового конгресу українців (1998–2003); президентом Європейського конгресу українців у 1997–2005 роках.

За свою діяльність він був відзначений Орденом «За заслуги» III ступеня (Україна, 2007); почесним званням «Заслужений діяч мистецтв України» (2020); чеською нагородою «Пам'ять нації / Cena Paměti národa» за незламність духу та боротьбу за свободу (Прага, Національний театр, 2020), найвищою нагородою словацького Інституту Пам'яті Нації і «Орденом вічного вогню в золоті», найвищим, першим відзначенням світового «ПЛАСТу» – національної молодіжної організації України (2025).

«Моя найбільша життєдайна сила – любов до мистецтва»

Окремою вершиною його творчого й людського досвіду стала книжка спогадів «Хроніка життя політичного в'язня № 2А 424» (Пряшів, 2013 / Ужгород, 2016) – понад 500 сторінок у двох мовних версіях (українській і словацькій). Дослідники називають її одним із найпомітніших мемуарних творів про ГУЛАГ у Центральній Європі.

У цій хроніці він зізнається: «...найбільшою життєдайною силою, яка допомогла прожити таке тривале творче життя, була моя любов до музичного й театального мистецтва». Саме цією любов'ю він щедро ділився з кількома поколіннями українців – від табірних спів'язнів до пластунів у словацьких горах, від хористів «Карпат» до своїх дітей та онуків.

Пам'ять

Сьогодні ми прощаємось не лише з диригентом, а з цілою епохою українського ХХ століття, втіленою в одній людині.

Його життя – це відповідь на питання, як залишитися українцем і в ГУЛАГу, і в еміграції, і в буденності маленької діаспорної громади.

Щирі співчуття дружині Олені, синам Святославу, Ігорю, Романові та всій родині, хористам «Карпат», пластунам і всім, хто мав щастя знати Левка Довговича особисто.

Вічна йому пам'ять. Нехай його музика й слово і далі тримають український світ у Кошицях та поза ними.

Андрій Баганич

Передавав синам диригентські палички і відійшов у вічність

Спочатку я хотів написати про ще один незабутній концерт Українського народного хору «Карпати» та його гостей «40 років з піснею», на якому 22 листопада в кошицькому «Dome umenia» хор святкував 40-річчя своєї діяльності і, перш за все, 90-річчя свого засновника, художнього керівника та диригента, а також мого батька Левка Довговича.

Разом з Левком Довговичем і «Карпатами» у прекрасній програмі відзначили ювілеї також молодіжний оркестр «Musica Juvenalis», чоловіча співацька група «Поляна», Заслужений академічний Закарпатський народний хор і Акаде-

мічний камерний хор «Кантус» з Ужгорода, Юлія та Михал Кентошові, солісти Опері Національного театру Кошиці Мирослава Гаврилюк, Максим Куценко і Мар'ян Лукач, діти з української молодіжної організації «ПЛАСТ» в Слова-

чині разом з дітьми з Театральних студій Українських студій в Кошицях. А також заповнена концертна зала кошицької філармонії. Особисто привітати прийшли ювілярів також Надзвичайний і Повноважний посол України в Словаччині Мирослав Кастран і голова Національної Ради Словаччини Ріхард Раші, а також десятки друзів і знайомих. У заключній частині концерту Левко Довгович диригував спільними хорами та оркестром і символічно передав диригентські палички своїм синам, моему братові Ігорю, диригенту Опері Національного театру Кошиці, та мені, як хормейстеру хору «Карпати». Тоді ще ніхто не думав, що пісня, яка була символом його життя – «Рече та стогне Дніпр широкий» на слова Тараса Шевченка, стане його останньою.

У п'ятницю, 5 грудня, з величезним сумом ми повідомили всьому світу про те, що Левко Довгович назавжди заснув і у вірі та надії був покликаний на славне воскресіння у вічність. Відійшла людина, яка все своє життя присвятила роботі для свого українського народу. Людина, яка має не тільки в Словаччині сотні «дітей», які прожили з ним частину свого життя в хороших та художніх колективах, але й у молодіжній організації «ПЛАСТ». Саме діти та молодь, окрім хорошого мистецтва, були тим джере-

лом енергії, яке давало йому сили аж до останніх днів працювати на благо свого рідного народу. У 1991 році він був одним з головних ініціаторів відновлення діяльності української скаутської організації «ПЛАСТ» на території Пряшівщини і тридцять років очолював її як голова, а також пізніше завжди допомагав як почесний голова.

Від імені всієї нашої родини, всіх членів хору «Карпати» та всіх пластунів хочу подякувати всім за слова співчуття, які нам надійшли. Спи тихо. Ніколи не забудемо.

Святослав Довгович, син, хормейстер хору «Карпати», заступник голови «ПЛАСТу» в Словаччині

Фото: Мирослав Вацула

Різдвяна виставка

26 листопада 2025 р. в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві було відкрито Різдвяну виставку художньої творчості. Виставку відкрили голова Центральної ради СРУСР Павло Богдан та куратор виставки Ладислав Цупер (на фото).

Фото Мирослава Потоми.

Глядачі на виставці могли побачити художні твори 21 автора, в тому числі 8 художників із Свидника.

Частина глядачів.

Уряд затвердив понад 2,5 мільйона євро допомоги

На розвиток і потреби самоуправління, організацій та громад у північно-східних округах Свидник, Стропків і Меджилабірці уряд виділив понад 2,5 мільйона євро. На виїзному засіданні в середу, 26 листопада 2025 року, в селі Вишній Верлих (округ Свидник) уряд також затвердив окремі завдання для міністерств, які мають допомогти регіону в економічній та соціальній сферах.

«Більше 1,9 мільйона євро з загального виділеного внеску призначено для проектів громад та міст округів Свидник, Стропків та Меджилабірці та інших юридичних осіб, решта – для більших проектів у рамках ширшого регіону», – зазначив прем'єр-міністр СР Роберт Фіцо (Smer-SD) як автор пропозиції.

Серед цих більших проектів, наприклад, 80 000 євро для Кошицької архієпархії на обладнання кухні, ідеальні в новозбудованій церковній початковій школі Пряшів – Соливар, 100 000 євро призначено для забезпечення інтер'єрним обладнанням новоствореного закладу для людей похилого віку Holubnica в місті Списька Нова Весь. Село Вишній Верлих, яке приймало виїзне засідання уряду, отримає 50 000 євро на реконструкцію будинку культури, 40 000 євро буде надано селу Велькріп на реконструкцію колишньої основної школи з метою створення музею Першої світової війни. Також 40 000 євро уряд виділить на пілотний проект створення спеціалізованої амбулаторії в Східнословачському інституті серцевих і судинних захворювань при Університеті Павла Йозефа Шафарика в Кошиях.

Кабінет також затвердив 25 000 євро для православної церковної громади Свидника на реконструкцію даху дзвіниці. Село Брежани Пряшівського округу отримає 20 000 євро на реконструкцію місцевої дороги після повеней, а Малий Сливник у тому ж окрузі зможе використати 15 000 євро на будівництво дитячого майданчика біля дитячого садка.

Частиною резолюції є також конкретні завдання для окремих міністерств та керівників відомств. Віцепрем'єр-міністр та міністр економіки Денис Сакова (Hlas-SD) має продовжувати пошук нових інвесторів, включаючи потенційні проекти вже існуючих виробничих підприємств в округах Свидник, Стропків та Меджилабірці, а також обговорити з

представниками компанії Volvo Car Slovakia можливість розміщення промислових потужностей для виробництва деталей для електромобілів в округах Стропків та Свидник.

Віцепрем'єр і міністр охорони навколишнього середовища Томаш Тараба (номінант SNS) повинен, серед іншого, до кінця наступного року забезпечити розробку нового порядку експлуатації водосховища Велика Домаша та його подання до органу державного водного господарства на затвердження, а також постійно займатися стабілізацією берегів цієї водойми проти зсувів.

У разі транспортних проектів міністр транспорту Йозеф Раж (номінант партії Smer-SD) до кінця грудня 2026 року повинен забезпечити оголошення публічного тендеру на виконання проектною документації будівництва мосту перед селом Округле та мосту у селі Матівці.

Міністр інвестицій, регіонального розвитку та інформатизації Самуел Мігаль (незалежний) отримав завдання вивчити можливості технічного вирішення та фінансового забезпечення будівництва об'їзної дороги міста Вранов-над-Топлею. Міністр туризму та спорту Рудольф Гуляк (незалежний) має до кінця червня 2026 року обговорити можливості підтримки проекту реконструкції машинного відділення зимового стадіону та проекту нової трибуни біля футбольного стадіону в Стропкові.

Міністр культури Мартіна Шимковичова (номінантка SNS) разом із міністром туризму та уповноваженим урядом СР з питань національних меншин Акою Горонієм має «оцінити можливість підтримки потенціалу розвитку округу Меджилабірці в галузі культурного туризму та збереження культурного розмаїття як складової розвитку регіону та його ідентичності».

У цьому контексті прем'єр-міністр СР Роберт Фіцо зазначив, що планується створити певний посібник. «Було досягнуто згоди, що міністр культури як координатор зустріне з усіма зацікавленими сторонами і спробує створити пілотний проект використання регіонального потенціалу для збільшення туризму», зазначив він, нагадавши не тільки про заплановане відкриття реконструйованого Музею Енді Варгола в Меджилабірцях, але й про потенціал інших унікальних культурних і природних пам'яток, які може запропонувати регіон північно-східної Словаччини для розвитку туризму.

Прем'єр-міністр знову підкреслив важливість виїзних переговорів, де конкретні проблеми округів можуть обговорюватися безпосередньо з учасниками, які працюють у даному регіоні. Він повідомив, що уряд продовжить цю тенденцію. «У 2026 році заплановано 12 виїзних переговорів, які повинні охопити 36 округів, що становить майже половину всіх округів Словаччини», – додав Фіцо. –р-

ТРИЛЕР «РОТОРА»

«Ротора» – це новий словацький фільм, прем'єра якого відбулася 4 грудня 2025 року в словацьких кінотеатрах. Це історична драма режисера М. Йонди.

Фільм розповідає історію з Чехословаччини 1980 року і зосереджується на долях людей із семи сіл, які мали зникнути під водою новоствореного водосховища Старина. Головною героїнею є 15-річна Мара, яка мріє стати пілотом і покинути сільське життя. Однак її батько Олександр, селянин і вдівець, наполягає, щоб вона залишилася вдома і працювала на рідній зем-

лі. Обоє мусять не тільки змиритися з втратою дому та родинної спадщини внаслідок переселення, але й шукати шлях до взаємного примирення посеред боротьби між традицією, ідентичністю та прагненням свободи. Фільм отримав міжнародні нагороди та був відібраний до конкурсної програми престижних кінофестивалів. –мі-

(Закінчення. Початок в № 19/2025)

Але копання колодязя на підв'язі твердині і фольклорною традицією, і науковцями пов'язується з іменем подільського князя: «Під Старою вежею Федір Корятівч розпорядився викопати чотирьохкутний колодязь, відстань між протилежними кутами якого 2,5 м, а глибина - 85 м» («Мукачівський замок» М. Трояна). Для порівняння: глибина колодязя в Ужгородському замку дорівнює 30 метрам, а в Олеському замку (Львівщина), яким у 1340 - 1382 роках, із перервами, володів стрий Федора Корятівча князь Любарт, було викопано колодязь на глибину 42 метри.

Про глибину колодязя у Мукачівському замку добре знали селяни Великих Лучок, які у числі панцизних повинностей мусили щороку для цього колодязя виготовляти канат довжиною 50 сажнів, або ж у системі сучасних мір довжини (сажень дорівнює 1,896 м) - 95 метрів. Під час виготовлення канату, безперечно, згадували того, хто викопав такий глибокий колодязь, дивувалися. А подив може підштовхнути до вимислу - і

КНЯЗЬ КОРЯТОВИЧ: ЛЕГЕНДИ І ФАКТИ (7)

про качку, яка, коли її кинули в колодязь, виплила в Латорицю, і про договір князя із чортом, аби викопав у скелі таку глибоку яму.

Федір Корятівч міг ініціювати копання колодязя, бо знав, як зміцнити обороноздатність замку. Дослідники історії Поділля, говорячи про князювання там братів Корятівчів, роблять наголос на їх ініціативі у розбудові замків. У «Енциклопедії Українознавства» (Львів, 1996, т. 6, с. 2136) читаємо: «Користуючись з ослаблення Золотої Орди, Великий князь Ольгерд у 1362 р. розбив татарські війська над Синіми Водами, зайняв середнє Поділля і віддав його в удільне володіння своїм племінникам Юрієві, Олександрові й Константанові Корятівчам. Корятівчі в здобутій частині Поділля розбудовували городи Смотрич, Бакоту, Кам'янець й інші».

У зведенні кам'яних твердинь на Поділлі брав участь і Федір Корятівч. Він знав, наскільки ненадійними були дерев'яні замки. Про долю одного із таких укріплень

розповів Львівський літопис: «Року 1339. Польський король Казимир взяв Львів... Два Замки - Високий і Низкий - дерев'яні спалили».

Вирубування у камені глибокого колодязя - надзвичайно важка праця. Чи не тоді виник топонімічний переказ про те, що назва Мукачова походить від слова «мука»? А коли серед живих не залишилося свідків тих робіт, могла виникнути легенда про допомогу чорта у цій роботі-муці.

Важче шукати джерела легенди про поєдинок Федора Корятівча із шарканню - казковою потворою. У Мукачівському літописі - це «змій велій (драконт)». Той же літопис називає зброю, якою убито змій, - це «копіє». Згадується в літописі й можливе джерело інформації про цей поєдинок: «образ, из камене изъсчен в старой церкви». Можемо однозначно сказати, що у 1458 році, яким датовано Мукачівський літопис, легенда про перемогу Корятівча над «драконом» уже побутувала, пояснюючи, чому князь став фундатором Мукачівського

монастиря: перед поединком він помолився святому Миколаю і тому переміг, а в ознаменування перемоги на тому місці збудував обитель.

Нема сумніву, що ця легенда сформувалася серед монахів. Вона пояснює виникнення монастиря Божим провидінням.

У житиній літературі є цікава аналогія: святий Георгій (Юрій) у часи римського імператора Діоклетіана за допомогою молитви переміг дракона. На іконах святого Георгія здавна малюють верхи на коні та із списом, яким він убиває розпростертого на землі дракона.

Містком від легенди про святого Георгія до легенди про поєдинок Федора Корятівча і змій міг бути герб Корятівчів. На тому гербі був зображений святий Георгій - захисник руського воїнства, символ лицарства. Зберігся відбиток печатки Федора Корятівча з тим гербом на грамоті від 8 вересня 1404 року.

То давня традиція: правитель

будує замки, захищає рідну землю від ворогів і будує твердині духу - церкви, монастирі. У «Літописі руському» з цих позицій оцінено князювання Володимира Мономаха: «Князь же Володимир за княжіння свого багато городів зробив... Спорудив він також і церков багато». Так поступав і Федір Корятівч. А вдячні монахи про нього і про його діяння зберегли добру пам'ять.

У XIX - першій половині XX століття історичні факти і легенди про Федора Корятівча допомагали русинам Закарпаття вистояти проти асиміляційних процесів, усвідомити себе органічною частиною українського народу. Цьому сприяли публікації про історію краю, у тому числі і про Федора Корятівча, таких авторів, як Іван Орлай, Олександр Духнович, Олександр Маркуш, а також художні твори Івана Сільва, Марійки Підгірянки, Василя Пачовського про воеводу Мукачівського замку та фундатора Мукачівського монастиря.

Іван Сенько «Від часу Лаборця до сьогодні», Ужгород, 2012, стор.

В Орябині вшанували ювілярів

Більше 40 ювілярів з Орябини (окр. Стара Любовня) зібралися в будинку культури 30.11.2025 р. з нагоди їх свята. Привітав їх актив у громадських справах при Сільському уряді в Орябині. Своїм прекрасним співом народних пісень долучилися також учні Основної школи в Орябині і викликали посмішки на обличчях тих, хто цього року святкував свій життєвий ювілей.

-ошо-

КАЛЕНДАР

1056 р. - народився староруський письменник і літописець Нестор (970). Помер після 1113 р.
1.1.1886 р. - народився у Меджилабірцях діяч робітничого руху Василь Цупер (140). Разом з М. Вацлавським у Меджилабірцях заснували читальню. Помер восени 1944 р.
3.1.1926 р. - народився у Вишньому Верлиху Свидницького округу громадський діяч, дипломат Іван Гуменик (100). Помер 17.10.2007 р.
5.1.1916 р. - народилася чеська перекладачка російської та української прози Гвоздена Захова (110). Померла 22.3.1985 р.
5.1.1926 р. - засновано у Празі Українське товариство прихильників книги (100).
6.1.1596 р. - народився засновник козацької держави на теренах Центральної України – Війська Запорозького, гетьман Богдан Хмельницький (430). Помер 6.8.1657 р.
6.1.1991 р. - помер педагог, громадсько-культурний діяч Михайло Мороз (35). Народився 4.6.1908 р. у Вишніх Чабинах Меджилабірського округу.
7.1.1901 р. - народився український поет Василь Чумак (125). Помер 21.11.1919 р.
11.1.1916 р. - помер український письменник і громадський діяч Лесь Мартович (110). Народився 12.2.1871 р.
11.1.1986 р. - помер педагог, громадсько-політичний діяч Михайло Голєнда (40). Народився 25.7.1918 р. в Меджилабірцях.
12.1.1746 р. - народився швейцарський педагог Йоган-Генріх Песталоцці (280). Помер 17.2.1827 р.
12.1.1856 р. - помер словацький будитель, політик, письменник і філософ Людовіт Штур (170). Народився 29.10.1815 р.
12.1.1876 р. - народився американський письменник Джек Лондон (150). Помер 22.11.1916 р.
14.1.1931 р. - народився в Светлицях Меджилабірського округу колишній актор УНТ Іван Кошут-Матурканич (95).
14.1.1936 р. - народився у Вираві Меджилабірського округу український письменник Словаччини Василь Дацей (90).
15.1.1871 р. - народився український славіст і письменник Агатангел Кримський (155). Помер 25.1.1942 р.
16.1.1841 р. - помер церковний та культурний діяч Григорій Таркович

(185). Народився 8.11.1754 р. (за іншими джерелами 21.11.1754 р.).
16.1.1901 р. - народився політичний діяч, публіцист, редактор газет „Працююча молодь” та „Карпатська правда” Олекса Борканюк (125). Закатований 3.10.1942 р. у Будапешті.
17.1.1921 р. - у Відні було засновано Український вільний університет (105).
18.1.1936 р. - народився український закарпатський поет Степан Жупанин (90). Помер 7.1.2005 р.
18.1.1956 р. - загинув при аварії літака театральний діяч, колишній директор УНТ в Пряшеві Варфоломій Баволяр (70). Народився 29.8.1914 р. в Маркушівцях Списьконововеського округу.
18.1.1951 р. - народився в Довгуні Свидницького округу педагог, письменник Юліус Панько (75).
19.1.1921 р. - народився в Гералтові Пряшівського округу педагог, культурно-освітній діяч Іван Лазорик (105). Помер 8.1.1995 р.
23.1.1876 р. - помер словацький письменник і драматург Йонаш Заборський (150). Народився 3.2.1812 р.
23.1.1891 р. - народився український поет Павло Тичина (135). Помер 16.9.1967 р.
23.1.1921 р. - помер український композитор, хоровий диригент Микола Леонтович (105). Народився 13.12.1877 р.
26.1.1791 р. - народився у Новоселиці (тепер Перечинський район Закарпатської області України) педагог, церковний діяч Іоанн Чургович (235). Помер 2.10.1862 р.
27.1.1741 р. - народився поет, церковний діяч Іван Пастелій (285). Помер 1799 р.
27.1.1756 р. - народився австрійський композитор Вольфганг Амадей Моцарт (270). Помер 5.12. 1791 р.
27.1.1901 р. - помер італійський композитор Джузеппе Верді (125). Народився 10.10.1813 р.
27.1.1946 р. - народилася в Камйонці Старолюбовнянського округу педагог, культурно-освітній діяч Ганна Ванчик (80).
29.1.1901 р. - помер педагог, церковний та культурно-освітній діяч Михайло Котрадов (125). Народився 30.11.1831 р. в Торисках Левоцького округу.
30.1.1931 р. - народився в Борові Меджилабірського округу громадсько-політичний діяч Михайло Парода (95). Помер 14. 3. 2024 р.

-мі-

У Сабинові та Ужгороді завершили цифровізацію пам’яток

Словацько-український проєкт «Цифрові рішення для пам’яток Сабинова та Ужгорода» (HERITAGE 3D) досяг важливої віхи. Після успішного завершення початкової фази 3D-картографування, сканування та фотограмметрії культурно-історичних об’єктів у Сабинові та Ужгороді доступні детальні цифрові дані, що відображають їхній поточний стан. Цей результат є важливою основою для подальших фахових та презентаційних кроків, завдяки яким проєкт вступає в нову стадію реалізації.

Цифровізація відбувалася за допомогою сучасних технологій, включаючи повітряну та наземну фотограмметрію, статичні та мобільні LiDAR-сканери та мультисенсорні камери. Результатом є точні хмари точок, з яких були створені детальні 3D-моделі, які можна використовувати для відновлення пам’яток, реставрації або створення віртуальних екскурсій. Отримані дані гарантують, що сучасний стан пам’яток буде збережено в формі, на яку не вплинуть час та зовнішні умови.

У Сабинові таким чином було задокументовано кілька ключових міських пам’яток, включаючи історичний центр, міську дзвіницю, частини історичних мурів та найважливіші сакральні об’єкти, такі як римо-католицький парафіяльний костел мученицької смерті св. Івана Хрестителя, євангелічного костелу та римсько-католицького костелу Успіння Пресвятої Богородиці. На українській стороні партнер YADRO у співпраці із Закарпатським обласним музеєм ім. Т. Легоцького завершив комплексну

цифровізацію Ужгородського замку, який належить до найвизначніших історичних пам’яток Закарпатської області.

Завершення польових робіт створює простір для початку чергової серії кроків, що впливають безпосередньо з результатів цифровізації. Місто Сабинів як головний партнер проєкту готує фізичний 3D-макет історичного центру міста, обробку проєктної документації для відновлення німецької євангелічної церкви, а також реалізацію рекламної кампанії, спрямованої на популяризацію культурних і соціальних цінностей регіону.

На українській стороні тривають роботи з створення детальних 3D-моделей Ужгородського замку, при цьому амбіцією є відображення окремих етапів його історичного розвитку. Частиною подальших кроків є також підготовка віртуальної екскурсії замком, розробка нового веб-сайту Закарпатського обласного музею Т. Легоцького та реалізація маркетингових кампаній, спрямованих на підвищення обізнаності про цю важливу пам’ятку.

«Завершивши цифровізацію, ми завершили один з найскладніших, але водночас найважливіших етапів проєкту. Були створені унікальні цифрові матеріали, які будуть служити не тільки фахівцям, але й широкій громадськості. Ми фіксуємо культурно-історичну цінність наших значних пам’яток, які інакше піддалися б впливу часу, і робимо їх доступними в сучасній і стійкій формі», – зазначив приматор міста Сабинів Міхал Репаський. Він додав, що проєкт також зміцнює транскордонне співробітництво і сприяє розвитку культурного та пізнавального туризму в обох регіонах.

Проєкт HERITAGE 3D фінансується з програми INTERREG NEXT HUSKROUA, яка спрямована на міжрегіональну співпрацю в прикордонній зоні Угорщини, Словаччини, Румунії та України. Тривалість проєкту становить 12 місяців. Загальні допустимі витрати становлять 332 640 євро, при цьому внесок Європейського Союзу становить 299 376 євро.

З пресрелізу міста Сабинів.

Історик Сергій Плохій презентував свою книгу

В Українському домі (Ukraine House) у Вашингтоні, округ Колумбія, відбулася презентація нової книги професора Гарвардського університету Сергія Плохія *The Nuclear Age: An Epic Race for Arms, Power, and Survival* («Ядерна епоха: епічна гонка за зброєю, владу та виживання»).

Сергій Плохій, який є одним із провідних світових експертів з України та Східної Європи, представив своє дослідження широкій аудиторії.

Упродовж вечора учасники й експерт обговорювали ключові історичні та сучасні виклики ядерної доби. Центральними темами стали історія причин та наслідків Будапештського меморандуму, роль українців у розвитку як американської, так і радянської ядерної програми та сучасні глобальні ядерні виклики, пов’язані з Північною Кореєю, Іраном і Росією.

Зі вступним словом виступила посол України в США

Ольга Стефанішина, яка подякувала Сергію Плохію за його величезну працю та підтримку Глобальної коаліції з українських студій, започаткованої Першою леді України Оленою Зеленською. Від імені посольства вона також вручила професору знак вдячності.

Ukraine House подякував модератору Катерині Смаглій, а також співорганізаторам цієї важливої події: посольству України в США, Союзу українців Америки (UNWLA) та вашингтонському офісу Наукового товариства ім. Шевченка.

Нагадаємо, книжка Сергія Плохія «Чорнобильська

рулетка. Війна в ядерній зоні» увійшла до довгого списку премії Книга року BBC-Есестістика-2025.

Укрінформ.
Фото: Ukraine House /
Фейсбук

ГОТУЮТЬ НОВИЙ ПРАВОПИС

Спікер Верховної Ради Руслан Стефанчук анонсував розгляд проєкту правопису за новими стандартами до кінця 2025 року. Попри те, що попередні норми остаточно набрали чинності лише у травні минулого року, законодавці та філологи вважають їх недостатніми. Основна претензія – чинна реформа не вирішила проблему засилля русизмів та бюрократичних кальок у державній мові. Про це пише OBOZ.UA.

За словами голови комітету з гуманітарної політики Микити Потураєва, йдеться не просто про написання слів, а про стандарти державної мови в офіційних документах. Багато законодавчих актів досі написані мовою, що не відповідає структурі української.

Мовознавець Микола Зубков називає попередню реформу «косметичною». Вона запровадила фемінітиви та змінила написання окремих слів (наприклад, «проєкт»), але залишила росій-

ську граматичну логіку. Експерт наводить приклади типових помилок словотворення, що закріпилися в офіційному вжитку:

- «Посвідчення» – це процес, а документ має називатися «посвідка».
- «Оголошення» – це дія, а результат – «оголошка».
- «Нотаріус» – калька, правильно говорити «нотар» (за аналогією з лікар, перукар).

Фахівці наполягають на глибших змінах, що базуються на логіці «Харківського правопису»

1928 року (т. зв. «скрипниківка»). Він був розроблений за участі міжнародних фахівців і вважається найбільш органічним для української мови, проте був заборонений радянською владою у 1933 році.

Мета нових стандартів – зробити українську мову в законодавстві чіткою, самобутньою та конкурентоспроможною, а не просто перекладом російських юридичних конструкцій українськими літерами.

Світіті, 2.12.2025 р.

Заклик до повного сопричастя

Під час недавньої зустрічі, що відбулася в турецькому місті Ізнік (історична Нікея) наприкінці листопада 2025 року, Папа Римський Лев XIV та Вселенський Патріарх Варфоломій підписали спільну декларацію, у якій закликали до повного сопричастя (єдності) між Католицькою та Православною Церквами.

- Основні рішення та заклики:
- Повне сопричастя церков:** Лідери підтвердили прагнення до відновлення повного євхаристійного спілкування між двома Церквами, що було порушено Великим розколом 1054 року. Вони висловили надію на спільне святкування Євхаристії у майбутньому.
- Спільна дата Великодня:** У декларації було задекларовано прагнення до встановлення спільної дати святкування Великодня для всіх християн, що, на думку Патріарха Варфоломія, допоможе усунути «скандал» окремого святкування Воскресіння Христового.
- Заклик до миру:** Папа і Патріарх звернулися до світо-

вих лідерів та всіх, хто має громадянську й політичну відповідальність, із закликом «зробити все можливе, щоб трагедія війни негайно припинилася» та відкинути використання релігії для виправдання насильства.

- Відзначення річниця:** Зустріч була приурочена до 1700-річчя скликання Першого Вселенського Собору в Нікеї, а також 60-ї річниці скасування взаємних анафем між Папою Павлом VI та Патріархом Афінагором I. Ці домовленості є важливим кроком у міжцерковному діалозі, спрямованим на подолання історичних розбіжностей та зміцнення християнської єдності у світі.

-р-

Масштабна русифікація

Російська Федерація розгорнула масштабну русифікацію на тимчасово окупованій частині України, для цього розробили спеціальний документ. Про це повідомляє РБК-Україна з посиланням на прес-службу Служби зовнішньої розвідки України.

За даними розвідки, російський диктатор Володимир Путін підписав указ про затвердження нової стратегії державної національної політики РФ до 2036 року, в центрі якої – концепція Росії, як «держави-цивілізації».

Документ визначає нереалістичні цілі щодо формування однорідної громадянської ідентичності: Кремль очікує, що до 2036 року 95 % населення країни ідентифікуватимуть себе «русскими», а позитивне сприйняття міжнаціональних відносин зросте до 85%.

Ключовим елементом стратегії є інтеграція тимчасово окупованих українських територій. Росія планує масштабне розгортання пропагандистських програм у Донецькій, Луганській, Закарпатській та Херсонській областях, щоб усунути будь-які прояви національної свідомості, закріпити статус російської мови та посилити загальноросійську громадянську ідентичність.

Такий курс фактично спрямований на пришвидшену русифікацію населення та агресивне витіснення української ідентичності.

«Внутрішні загрози»

Стратегія також фокусується на «внутрішніх загрозах»: русофобії, викривленні історії, діях

«недружніх країн» та ризиках виникнення етнічних анклавів. Кремль заявляє про намір зменшити конфлікти на національному й релігійному ґрунті, активізувавши використання соцмереж і відеоплатформ для просування «традиційних цінностей».

Окремим завданням уряду визначено формування за кордоном «об'єктивного» образу Росії як демократичної та правової держави.

Москва планує використовувати міжнародні платформи, щоб створити в іноземній аудиторії враження рівності прав і свобод, попри зростання ксенофобії та посилення етноцентричних наративів усередині країни.

Нагадаємо, окупаційні адміністрації на тимчасово захоплених територіях завозять нових «вчителів» із Росії, пропонуючи їм контракти та фінансові виплати. Таким чином, вони формують кадровий склад шкіл, замінюючи українських педагогів, які відмовилися співпрацювати з окупаційними структурами.

Зазначимо, що на тимчасово окупованих територіях України росіяни готують репресії проти батьків, чії діти продовжують навчання в українських школах в онлайн-форматі.

РБК – Україна.

Село розташоване на висоті 530 м над рівнем моря в охоронній зоні Пенінського національного парку. Карстовий рельєф з різноманітною фауною і флорою Галигівські скали є Національним природним заповідником. Печера Аксамитка (Aksamitka), яка знаходиться в скельному масиві Галигівські скали на висоті 750 м над рівнем моря, є національною природною пам'яткою. Весь масив Галигівські скали належить до найвищого ступеня охорони природи в зоні А.

Словацькі історики простежують залюднення прикордоння поблизу Пенін, і вказують, що німецькі колоністи на Спиші були серед перших, які освоювали ці землі. Місцева людність тут складалася з словацького елементу, гуралів, яких тут здебільшого сприймали як поляків, і волохів – русинів. Якраз село Галигівці в контексті Списького Замагур'я є типовим прикладом поселення, на яке вплинула волоська колонізація. Ця міграція вплинула на релігійні відносини.

Село знаходиться в словацько-польській прикордонній смузі в гірській області.

Маргінальні та лісові території були ідеальними для волоського поселення, яке базувалося на розведенні овець та використанні високогірних пасовищ, які були недоступними або непридатними для традиційного сільськогосподарського поселення.

Хоча деякі археологічні знахідки свідчать про заселення цієї території ще в палеоліті та неоліті, перша достовірна письмова згадка про село історично зафіксована в 1338 році. Воно згадується під назвою Hedvigvagassa (1235 – 1270), Heluigwagasa (1334), Hlinguagasa (1272 – 1290), пізніше як Hellyhwagassa (1344), Halligocz (1773), Haligowce (1808); угорською Haligóc, Helivágás; німецькою Helbingau.

Назви сіл виявляють важливі зв'язки з хвилями колонізації в регіоні. Ранні назви містять угорське закінчення vágás, яке означає «вирубка» або «очищення» лісу. Це вказує на те, що перша засновницька фаза заселення могла відбуватися за стандартним німецьким правом, спрямованим на вирубку лісу для сільського господарства. Це означає, що волоська колонізація, яка зосереджувалася на скотарстві, ймовірно, не заснувала Галигівці з нуля.

Цей тип колонізації поширювався хребтом Карпат і пов'язаний з прибуттям русинів/рутенів зі Східної Галичини до верхньої Угорщини, включаючи Спиш.

Поселенці, які жили за волоським правом, були етнічно різноманітними, серед них переважало пастуше населення руської (в сучасному розумінні української) національності. Окрім пастушества, волохи виконували для панів також важливі охоронні функції на кордоні, а пізніше також лісорубні роботи. Поселення в такому експонованому районі, як Замагур'я, на кордоні з Польщею, лише підтверджує важливість їхніх військових та охоронних обов'язків у рамках феодалного ладу.

На чолі волоських громад стояв спадковий староста, шолтис (школьтет) або вайда, який не тільки керував громадою, але й мав нижчу судову владу над підданими. Галигівці були шолтиською громадою.

Важливим поворотом у розвитку Галиговець був перехід волоських підданих до статусу звичайного сільського населення, який на Спиші завершився приблизно в XVII столітті. Хоча волоські етнічні та культурні традиції (включно з руською мовою) зберігалися, їхні специфічні правові та податкові привілеї втрачалися. Ця правова асиміляція мала прямий вплив на релігійні відносини. Коли волохи втратили свій особливий статус (захисний спадковими шолтисами), вони стали менш здатними протистояти політичному та конфесійному тиску з

Сторінки минулого (145)

ГАЛИГІВЦІ – HALIGOVCE

(окр. Стара Любовня)

боку панів. Втративши свою правову винятковість, колишні волоські громади стали повністю підпорядкованими владі землевласника та його церковній політиці. Цей процес перетворив Галигівці з пастушої громади з потенційно відмінним (східним) обрядом на громаду, повністю підпорядковану західній феодалній системі, що збільшило їх схильність до зміни релігії. Вплив волоської колонізації на релігійні відносини в Галигівцях є в історичному контексті парадоксальним. Передбачувана конфесійна ідентичність руського населення була повністю придушена силами контрреформації.

На основі етнічного складу Галигівці мали передумови стати, подібно до багатьох сусідніх руських громад, греко-католицькою парафією. Однак історична реальність показала зовсім протилежне.

Контрреформація, як політичний і релігійний процес реакції католицької церкви та габсбурзьких монархів на поширення протестантизму, досягла свого апогею в Угорщині в XVII столітті, супроводжуючись сильним тиском, а іноді й насильством.

Галигівці знаходилися в домініоні Списької капітули та Списького замку, власники якого, рід Чакіїв, були затятими прихильниками рекатолїзації. Сильний вплив цих патронатних органів відбився на конфесійній приналежності населення. Тому Галигівці опинилися в групі сіл у Замагур'ї, де майже 100% населення становлять римо-католики. Цей факт свідчить про те, що, незважаючи на те, що Галигівці були заселені русинами за волоським правом, що історично зумовлювало або православ'я, або згодом греко-католицизм, політична мета рекатолїзації з боку феодалної верхівки в цьому випадку була повністю успішною.

До раптового і сильного конфесійного зсуву також привело те, що асимільоване волоське населення вже не мало специфічних правових механізмів для захисту своєї церковної приналежності, що полегшило примусове перетворення на латинський обряд і злиття з римо-католицькою церквою в Спиській дієцезії.

Стабілізація римо-католицького статусу та розбудова церковної інфраструктури в селі відбулася порівняно пізно, в 1787 р., після піку насильницької рекатолїзації. Перші записи про будівництво постійних римо-католицьких споруд походять з періоду просвітницьких реформ.

Словацький картограф, лексикограф Ян Матей Корабинський в своєму лексиконі сіл Угорщини станом на 1786 рік зачисляє Галигівці (Haligoz, Holgoz) до словацьких громад (стор. 223).

Український етнограф Володимир Гнатюк в дослідженні «Русини Пряшівської єпархії і їх говори» станом на 1900-ий рік зазначає, що Пряшівська єпархія це мала свою громаду в Галигівцях (Helivágás), отже вірян церкви східного обряду, проте вже - «з польською мовою» (стор. 43).

Таким чином, Галигівці - модельний випадок конфесійної асиміляції на Спиші.

Перебуваючи під прямим патронатом орієнтованих на рекатолїзацію панів Списької капітули та Чакіїв, жителі села піддалися конфесійному тиску настільки, що стали римо-католицькою громадою.

Короткі дані про розбудову римо-католицької парафії в Галигівцях:

1787: віруючі побудували на цвинтарі дерев'яну каплицю, присвячену Святому Хресту; 1791: каплиця була перебудована на дерев'яний храм; 1866: було збудовано парафіяльний будинок; 1897: було збудовано новий цегляний костел, засвячений Діві Марії.

Основні віхи в історії села: XIV – XVI століття - волоська колонізація, поселення русинів за волоським правом (шолтиство), передумова східного обряду; XVII століття - асиміляція волохів-русинів, втрата волоських прав, кінець правової винятковості та підвищена вразливість до конфесійного тиску; 1673 – 1674 - пік рекатолїзації, агресивне впровадження римо-католицизму владою Списької капітули та роду Чакіїв.

Кінець XVII століття - конфесійна гомогенізація, повне придушення східного обряду; громада досягає 100% римо-католицької частки; 1787 – 1791 рр. - побудова першої парафії, інституційна стабілізація римо-католицької церкви в громаді (каплиця / дерев'яний храм Відвідин Пресвятої Діві Марії).

На околицях села зафіксована присутність гуситів. У 50-х роках XV століття від гуситів відокремився братський рух під керівництвом Петра Аксамита. У 1433 році ця група грабувала і в Галигівцях. Одним з їхніх центрів були Галигівські скали, на честь яких названо печеру Аксамитка. Багато жителів з страху перед братриками виїхали з села. За часів братиків село майже повністю спорожніло. Багатьох жителів вони грабували, а тих, хто чинив опір, безжалюдно вбивали, - зазначають місцеві джерела.

Знелюдненню також сприяли землетрус і великий неврожай, які спіткали Спиш у 1453 році. Тоді картезіанці з Червоного Клаштора викупили село у спадкоємців Антона Шваби, і село стало їх маємом.

Після 1567 року історики фіксують нове заселення села.

У 1787 році віруючі побудували на місцевому цвинтарі дерев'яну каплицю. Чотири роки по тому каплицю перебудували на дерев'яний костел.

У 1831 році в селі спалахнула страшна епідемія – холера. Люди були безсилі проти цієї хвороби. У вересні та жовтні 1831 року в селі померло близько 90 осіб.

В 1866 році було збудовано парафіяльний будинок, в 1897 році – новий костел, а на рубежі століть було збудовано нову школу.

До 1948 року село, крім парафії, костела, школи та 4 газдівських будинків, було повністю дерев'яним, але поступово почало набувати сучасного вигляду.

Для наочності наводимо декотрі статистичні дані про село Галигівці угорських переписів 1880, 1890, 1900 і 1910 років, чехословацького перепису 1930 року та останні переписи населення Словаччини 1991, 2001, 2011 і 2021 років:

1880 – 590 жит., 535 слов., 1 мад., 32 нім., 4 інш., 18 немовл., 555 р.-кат., 2 гр.-кат., 33 юд., 1890 – 517 жит., 482 слов., 1 мад., 31 нім., 3 інш., 485 р.-кат., 1 гр.-кат., 31 юд., 1900 – 559 жит., 484 слов., 1 мад., 38 нім., 3 рус., 33 інш., 516 р.-кат., 1 гр.-кат., 1 реформ., 41 юд., 1910 – 583 жит., 485 слов., 1 мад., 33 нім., 8 рус., 56 інш., 536 р.-кат., 12 гр.-кат., 35 юд., 1930 – 625 жит., 562 чхсл., 9 руськ., 2 мад., 10 євр., 22 інш. (в тому числі 21 особа ромськ. нац.), 20 чуж., 594 р.-кат., 19 гр.-кат., 10 юд., 2 інш. або без віросп., 1991 – 653 жит., 652 слов., 1 пол., 2001 – 683 жит., 682 слов., 1 неств., 2011 – 674 жит., 651 слов., 3 пол., 20 неств., 2021 – 650 жит., 633 слов., 1 ром., 1 рус., 1 пол., 1 італ., 1 тур., 12 неств., 7 без віросп., 603 р.-кат., 2 єванг. а.в., 21 гр.-кат., 1 Свідки Єгов., 1 інш. або неточно встановлені церкви, 1 поганство і природно духовні, 1 спец. рухи., 2 інш., 11 неств. -мі-

... ДО УВАГИ ЧИТАЧІВ ...

Наступний номер газети (№1/2026)

вийде 16 січня 2026 р.

Редакція.

НОВЕ ЖИТТЯ

FOND NA PODPORU KULTURNÍ NÁRODNOSTNÝCH MENŠIN

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00177725, Ročník 75. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk., nove@centrum.sk. Náklad: 400 ks. Ročné predplatné 12,50 €. Štvrťročné predplatné 3,125 €. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@sposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Uzbécká 4, P.O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@sposta.sk. Sadzba: QINET, Tlač: Grafotlač Prešov s.r.o. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видає Союз русинів-українців СР. Рік видання 75. Головний редактор Мирослав Ілюк. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просьбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.